

*Ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας και οι σχέσεις του με τον έπαρχο
Ορέστη και τη Φιλόσοφο Υπατία
Ειρήνης Ἀρτέμη
Πτ. Θεολογίας –Φιλολογία Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Mphil Θεολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
ύπ. διδάκτορας Θεολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*

Στην εργασία αυτή θα αναφερθούμε στις σχέσεις ενός σπουδαίου πατρός της αρχαίας Εκκλησίας του πατριάρχη Κυρίλλου Αλεξανδρείας με δύο εξέχοντα πρόσωπα της πόλεως της Αλεξάνδρειας, τον έπαρχο Ορέστη και τη φιλόσοφο Υπατία.

Ο ιερός Κύριλλος υπήρξε σημαντική μορφή για την εποχή του. Άσκησε πολύ μεγάλη επίδραση τόσο στον εκκλησιαστικό βίο όσο και στη διαμόρφωση της χριστιανικής διδασκαλίας και κυρίως στη διατύπωση του χριστολογικού δόγματος τον 5 αι. Για τη ζωή του ιερού πατρός λίγα πράγματα είναι γνωστά. Γνωρίζουμε ότι γεννήθηκε μεταξύ του 370 με 380 μ.Χ. στην Αλεξάνδρεια. Την ακριβή ημερομηνία της γεννήσεώς του δεν έχουμε τη δυνατότητα να τη γνωρίζουμε. Καταγόταν από εύπορη ελληνική οικογένεια της πόλεως της Αλεξάνδρειας, αν και συχνά ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριος τον αποκαλεί «Αιγύπτιον», δηλαδή αυτόν που κατάγεται από την Αίγυπτο¹, με σκοπό να τον χλευάσει.

Θεός του υπήρξε ο πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος, άνδρας δυναμικός και εύστροφος, τον οποίο ο Κύριλλος πάντοτε τον ανέφερε με ευγνωμοσύνη και αγάπη². Μεγάλωσε λοιπόν, ο Κύριλλος μέσα σε ένα περιβάλλον, το οποίο του προσέφερε τη δυνατότητα να λάβει ευρεία και

¹ Mansi, V, 725.

² Σωκράτους, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 7, 7, PG 67, 749C-762A. Θεοδωρήτου Κύρου, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 5, 40 PG 83, 1277D. Νικηφόρου Καλλίστου, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 15,14 PG 146, 1100A- 1104A. Mansi IV, 1464. Ed. Schwartz I, I, 3 σ. 75. Χρ. Παπαδοπούλου, *Ιστορία τής Εκκλησίας Αλεξανδρείας, Αλεξάνδρεια* 1933, σ. 264. Α. Θεοδώρου, *Η Χριστολογική Όρολογία και Διδασκαλία του Κυρίλλου Αλεξανδρείας και Θεοδωρήτου Κύρου*, Αθήνα 1955, σ. 37. Χρ. Κρικώνη, «Κύριλλος Αλεξανδρείας και ή Χριστολογική διδασκαλία του», *Πρακτικά ΙΘ Θεολογικοῦ Συνεδρίου με θέμα «Ο ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 236.

επιμελημένη εκπαίδευση αλλά και να συναναστραφεί με εξέχοντα πρόσωπα της αλεξανδρινής κοινωνίας, τόσο της πολιτικής όσο και της εκκλησιαστικής σκηνής.

Σπούδασε στη φημισμένη Σχολή της Αλεξανδρείας με διδάσκαλο το Δίδυμο τον Τυφλό³ και παρακολούθησε μαθήματα της περίφημου αλεξανδρινής φιλοσόφου – μαθηματικού Υπατίας⁴. Οι γνώσεις του επλουτίζονταν συνέχεια από τη μελέτη συγγραμμάτων σπουδαίων χριστιανών συγγραφέων, πατέρων της Εκκλησίας, όπως ήταν ο Μέγας Αθανάσιος⁵, οι Καππαδόκες Πατέρες⁶ κ.α., αλλά και συγγραμμάτων συγγραφέων της θύραθεν φιλολογίας. Παράλληλα γαλουχήθηκε θεολογικά στην έρημο κάτω από την απεριόριστη φροντίδα των ζηλωτών μοναχών της Νιτρίας, κοντά στους οποίους πέρασε πέντε ολόκληρα χρόνια. Αυτοί πιθανόν του ενέπνευσαν τον πύρινο και ανυπόμονο ζήλο, που χαρακτηρίζει τον Κύριλλο σε όλη τη διάρκεια του βίου του⁷.

Μετά την κοίμηση του θείου του, αναμετράται με τον αρχιδιάκονο Τιμόθεο για τον πατριαρχικό θρόνο. Στην αναμέτρηση αυτή βγαίνει νικητής και ανέρχεται στον πατριαρχικό θώκο της Αλεξανδρείας στις 18 Οκτωβρίου του 412⁸.

³ Βλ. Σχετικά Κ. Σκουτέρη, *Ιστορία Δογμάτων 2*, Αθήνα 2004, σσ. 231 -258. Συναφώς βλ. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Β*, Αθήνα 1990, σσ. 666-682. Ήλ. Μουτσούλα, «Αλεξανδρινοί Συγγραφείς Δ αϊ. Α' Σεραπίων Θμούεως. Β' Δίδυμος ο Αλεξανδρεύς», *ανάτυπο*, Αθήνα 1971, σσ. 17-51. W. Gauche, *Didymus the Blind; an Educator of the 4th century*, Washington 1934.

⁴ Η έπιστολή του ιεροῦ Κυρίλλου (λατινιστί), στον τόμο 77 τῆς PG (389-390) ή όποία άπευθύνεται στην Υπατία καί τῆς εκθέτει τά προβλήματα πού ἔχουν προκύψει από τή διένεξη του Νεστορίου μέ τον Κύριλλο εἶναι νόθα. Έξάλλου ό Κύριλλος δέν θά μιλοῦσε αναλυτικά για ἕνα δογματικό θέμα, ὅπως τό Χριστολογικό, σέ κάποιον πού δέν ἦταν μέλος τῆς Έκκλησίας του Χριστοῦ. Άφοῦ θά ἦταν αδύνατο νά κατανοήσει κάποιος θέματα δογματικῆς διδασκαλίας χωρίς νά ἔχει τό κατάλληλο θεολογικό υπόβαθρο. Πρβλ. Χρ. Παπαδοπούλου, *Ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας*, Αλεξάνδρεια 1933, σ. 264 - 266.

⁵ Βλ. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Β*, Αθήνα 1990, σσ. 263-326. Τουῦ ιδίου, «Ο Άγιος Αθανάσιος Αλεξανδρείας, σταθμός μέγας εν τῆ θεολογία τῆς Έκκλησίας», *ανάτυπο εκ τῆς Θεολογίας* (1974), σσ. 102-128. F. L. Cross, *The Study of St. Athanasius*, Oxford 1945. Κ. Σκουτέρη, *Ιστορία Δογμάτων 2*, Αθήνα 2004, σσ. 179-222.

⁶ Βλ. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Β*, Αθήνα 1990, σσ. 355-407, 475-529, 590-632, 637-642..

⁷ The international cyclopaedia - a compendium of human Knowledge, revised with large additions, vol. IV, NewYork 1899, p. 256.

⁸ Π.Κ. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία, Δ*, Θεσσαλονίκη 1989, σ. 340 κ.έ.

Ως νέος Αρχιεπίσκοπος, καυτηριάζει με δριμύτητα την κοινωνική ανισότητα και την αναληγσία των πλουσίων. Ψέγει την πολιτική εξουσία για την ανοχή της σε φαινόμενα αδικιών έναντι των φτωχών, σε απάτες, επιορκίες, σε φαινόμενα έκλυτου βίου⁹. Δε διστάζει να εναντιωθεί σε ένα πολιτικό κατεστημένο, το οποίο οδηγεί τους πολίτες της Αλεξανδρείας και γενικότερα της Αιγύπτου σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης και που οξύνει την κοινωνική ανισότητα μεταξύ πλούσιων και φτωχών.

Αρχικός στόχος του ήταν η καταπολέμηση όλων όσων αποτελούσαν κίνδυνο για την εδραιωμένη πια χριστιανική Εκκλησία¹⁰. Στο σημείο αυτό κατηγορήθηκε από πολλούς αντιπάλους τους ως αλαζόνας, σκληρός και ματαιόφρονος άνθρωπος, κάτι όμως που καταρρίπτεται αν μελετήσει κάποιος προσεκτικά την όλη δημόσια δράση του. Σκοπός του ήταν η θωράκιση της Εκκλησίας από οποιαδήποτε απειλή, η οποία θα κλώνιζε τους πιστούς και όχι τα θεμέλιά της, γιατί Εκείνη έχοντας ως κεφαλή τον ενσαρκωμένο θείο Λόγο είναι προορισμένη να ζήσει εις τους αιώνας και «Πύλαι άδου ου κατασχύνουσι»¹¹. Πολέμησε με πάθος υπολείμματα παλαιότερων αιρέσεων όπως οι Νοβατιανοί¹², οι Αρειανοί¹³, οι οπαδοί του Μαρκιωνα¹⁴, του μοναρχιανού Παύλου Σαμοσατέα¹⁵.

⁹ Χρ. Κρικώνη, «Κύριλλος Αλεξανδρείας καί ή Χριστολογική διδασκαλία του», *Πρακτικά ΙΘ Θεολογικού Συνεδρίου μέ θέμα «Ο ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 240.

¹⁰ Αικ. Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία Α*, έκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996⁴, σ. 206.

¹¹ Ματθ. 16, 18.

¹² Πρβλ. Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εορταστική Όμιλία 8, 9*. PG 77, 565 – 577, 681 – 692, 1060-1064. Πρβλ. Κ. Β. Σκουτέρη, *Ιστορία Δογμάτων 1*, Αθήνα 1998, σσ. 335-338. Βλ. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α*, Αθήναι 1992, σσ. 296-299. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Α*, Αθήνα 1991, σσ. 423-426. Η. Weyer, *Novatianus de Trinitate*, Düsseldorf 1962.

¹³ Πρβλ. Κ. Β. Σκουτέρη, *Ιστορία Δογμάτων 2*, Αθήνα 2004, σσ. 97-120. Βλ. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α*, Αθήναι 1992, σσ. 377-398. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Β*, Αθήνα 1990, σσ. 114-119.

¹⁴ Πρβλ. Κ. Β. Σκουτέρη, *Ιστορία Δογμάτων 1*, Αθήνα 1998, σσ. 278, 324 κ.έ. Βλ. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α*, Αθήναι 1992, σσ. 159-162. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Α*, Αθήνα 1991², σσ. 142-143.

¹⁵ Πρβλ. Κ. Β. Σκουτέρη, *Ιστορία Δογμάτων 1*, Αθήνα 1998, σσ. 470-472.. Σ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Α*, Αθήνα 1991², σσ. 461-464. Βλ. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α*, Αθήναι 1992, σσ. 244-245..

Σχετικά μάλιστα με τους Νοβατιανούς ένας εκπρόσωπός τους ο ιστορικός Σωκράτης γράφει: «Ευθέως ουν Κύριλλος τας εν Αλεξανδρεία Ναυατιανών εκκλησίας αποκλείσας, πάντα μεν τα ιερά κειμήλια έλαβε, το δε επίσκοπον αυτών Θεόπεμπτον, πάντων ων είχε αφείλετο»¹⁶.

Χαρακτηριστικά σκληρή και αδυσώπητη υπήρξε η στάση του απέναντι στους Εθνικούς¹⁷, οι οποίοι ασκούσαν μεγάλη επίδραση στο χριστιανικό λαό, με τη μαγεία, την αστρολογία, τη δεισιδαιμονία, «.....» και με την ύπαρξη κάποιου μαντείου στο Μένουθις στο οποίο λατρευόταν μία ψεύτικη θεά «η Κυρά»¹⁸. Επίσης πολέμησε τους Ιουδαίους, οι οποίοι ήταν γύρω στους 40.000 στην Αλεξάνδρεια. Έκλεισε τις συναγωγές τους και εξόρισε πολλούς από αυτούς. Η πολεμική του έναντι των Ιουδαίων τροφοδοτήθηκε κυρίως από τη μεροληπτική στάση του έπαρχου της πόλεως Ορέστη. Ο τελευταίος αν και δήλωνε χριστιανός, χαρακτηριζόταν συχνά από τους χριστιανούς της Αλεξάνδρειας «θύτης και έλληνας», δηλαδή ειδωλολάτρης, εξαιτίας της άδικης συμπεριφοράς του απέναντι στους χριστιανούς, η οποία γινόταν αιτία για συνεχείς προστριβές μεταξύ χριστιανών και Ιουδαίων.

Οι Ιουδαίοι έχοντας την απροκάλυπτη στήριξη του έπαρχου Ορέστη ασκούσαν στυγνή τοκογλυφία απέναντι στους χριστιανούς, οι οποίοι μη δυνάμενοι να ανταποκριθούν στην απόσβεση των δανείων τους η των γενικότερων οφειλών τους κατέληγαν δούλοι και δημεύονταν η περιουσία τους. Για το λόγο αυτό οι Ιουδαίοι ήταν περισσότερο επικίνδυνοι για τον Κύριλλο από

¹⁶ Σωκράτους, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 7,7 PG 67, 752A.

¹⁷ Χρ. Κρικώνη, «Κύριλλος Αλεξανδρείας και η Χριστολογική διδασκαλία του», *Πρακτικά ΙΘ Θεολογικού Συνεδρίου μέ θέμα «Ο ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 241.

¹⁸ Πρβλ. Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Όμιλία 3*, PG 77, 1105A. Συναφώς βλ. Σωφρονίου *Τεροσολύμων, Τό εγκώμιον εις τούς άγιους Κύρον και Ιωάννην*, PG 87, 3, 3409-3412: «Δαίμων άκάθαρτος έπεφάνετο έν είδει θηλείας ποιών φαντασίας πολλές και μαντείας δοκων λέγειν, μηδέν έχούσας άληθές και έπιταγάς τινων φαρμάκων τερατευόμενος, μηδέ παντάπασιν ώφελων, αλλά τούτοις εις άπώλειαν έφελκόμενος... πολλούς τό ειδεχθές τούτο δαιμόνιον ταίς άπάταις παρέσυρε και προσκαλεισθαι αυτου τῷ βωμῷ έλπίδι ρήσεως ή προφητείας άνέπειθεν ού μόνον άπιστουσι και πάντη τούς αυτου προσκειμένους κελεύσασιν αλλά και πιστούς του Χριστου σύμβολα φέροντες».

τους ειδωλολάτρες, γιατί οι πρώτοι απειλούσαν ολόκληρη την κοινωνική υπόσταση των χριστιανών ενώ οι τελευταίοι επιτελούσαν το έργο του μισόκαλου εχθρού με σκοπό την απώλεια της ψυχής των πιστών εν Χριστώ και τη ρίψη της στο βάθρο της απωλείας.¹⁹

Βασική πηγή για τα τεκταινόμενα της εποχής αποτελεί ο ιστορικός Σωκράτης, ο οποίος μάλιστα αναφέρθηκε ότι άνηκε στις τάξεις των Νοβατιατών. Αυτό προσδίδει μεγαλύτερη εγκυρότητα στα γραφόμενά του σχετικά με τον Άγιο Κύριλλο, μιας και δε μεροληπτούσε υπέρ του πατριάρχη Αλεξανδρείας, ως φιλικά προσκείμενος σε αυτόν. Ο Σωκράτης τονίζει ότι ο Ορέστης, αν και δήλωνε χριστιανός μισούσε φανατικά τους επισκόπους και θεωρούσε ότι ασκούσαν εξουσία και είχαν αρμοδιότητες δοσμένες από το αυτοκράτορα, τις οποίες δεν έπρεπε να έχουν: «εμίσει την δυναστείαν των επισκόπων, ότι παρηρούντο πολύ της εξουσίας των εκ βασιλέως άρχειν τεταγμένων»²⁰. Δεν έχανε λοιπόν ευκαιρία να προσπαθήσει να εκθέσει τον πατριάρχη Αλεξανδρείας στα μάτια του λαού της Αλεξάνδρειας και να δημιουργήσει προστριβές μαζί του.'

Ο Κύριλλος ως έξυπνος άνθρωπος που ήταν γνώριζε ότι έπρεπε να έχει καλές σχέσεις με τον Ορέστη. Προσπάθησε επομένως πολλές φορές να συμφιλιωθεί μαζί του χωρίς αποτέλεσμα. Η ρήξη τους έγινε αγεφύρωτη, όταν ο Ορέστης στράφηκε εναντίον του Ιέρακος, ανθρώπου της εμπιστοσύνης του Πατριάρχη Αλεξανδρείας και του επέβαλε σκληρά μέτρα: «Ην δε εν αυτοίς τις ανήρ ονόματι Ιέραξ, ος γραμμάτων μεν των πεζών διδάσκαλος ην, διάπυρος δε ακροατής του επισκόπου Κυρίλλου καθεστώς, και περί το κρότους εν ταις διδασκαλίαις αυτού εγείρειν ην σπουδαιότατος. Τούτον τοίνυν τον Ιέρακα το πλήθος των Ιουδαίων εν τω θεάτρω θεασάμενοι κατεβόων ευθύς, ως δι' ουδέν άλλο παραβάλλει τω θεάτρω, η ίνα στάσιν τω δήμω εμβάλοι. ... αρπάσας ουν τον

¹⁹ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Έορταστική Όμιλία 1ε, PG 77, 417-424, 513, 516, 529, 853, 586, 860-873, 896-901, 1057-1060.

²⁰ Σωκράτους, Έκκλησιαστική Ιστορία 7, 7, 13, PG 67, 764A.

Ιέρακα δημοσία εν τω θεάτρω βασάνοις υπέβαλλεν.»²¹. Το τελευταίο έδωσε την αφορμή να παραμεριστεί το παραπέτασμα της δήθεν καλής συνύπαρξης μεταξύ Ιουδαίων και χριστιανών και να εκδηλωθεί το απέραντο μίσος των Ιουδαίων για τους τελευταίους. Πολλοί από αυτούς φονεύτηκαν από τους Ιουδαίους με δόλιο τρόπο. Οι Ιουδαίοι μία νύκτα προκάλεσαν μεγάλες ταραχές διαδίδοντας τη φήμη ότι πυρπολούνταν ο ναός του Αγίου Αλεξάνδρου. Τρέχοντας οι χριστιανοί να σώσουν τον ναό έπεσαν σε ενέδρα των Ιουδαίων οι οποίοι και φόνευσαν πολλούς. Τότε ήταν που ο Κύριλλος στράφηκε εναντίον τους, έχοντας την άδεια του αυτοκράτορα Θεοδοσίου Β²². Έκλεισε τις συναγωγές τους, όπως προαναφέρθηκε, πήρε αυστηρά μέτρα εναντίον τους και βοηθούμενος από τον λαό απέλασε τους Ιουδαίους από την Αλεξάνδρεια δημεύοντας και την περιουσία των πρωτουργών των δολοφονιών έναντι των χριστιανών.

Το μίσος του έπαρχου Ορέστη απέναντι στον Κύριλλο λέγεται ότι το κρατούσε άσβεστο και η Υπατία, θυγατέρα του φιλοσόφου Θέωνος, που προκαλούσε όλη την προσοχή της πόλεως με τη σοφία της. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να φέρουμε ως μαρτυρία τα λόγια του ιστορικού Σωκράτους «επειδή γαρ συνετύγχανε συχνότερον τω Ορέστη, διαβολήν τούτο εκίνησε κατ' αυτής παρά τω της Εκκλησίας λαώ, ως άρα είη αύτη μη συγχωρούσα τον Ορέστην εις φιλίαν τω Επισκόπω συμβήναι»²³. Οι σχέσεις του Ορέστη με τον Κύριλλο είχαν κλυδωνιστεί στον ύψιστο βαθμό. Το τελικό χτύπημα για να γίνει το χάσμα αγεφύρωτο μεταξύ του Πατριάρχη και του Έπαρχου της Αλεξάνδρειας υπήρξε ο βασανισμός και η καταδίκη σε θάνατο ενός μοναχού από τη Νιτρία του Αμμωνίου.

Αυτός γεμάτος από τυφλό ζήλο για να υπερασπιστεί τον Πατριάρχη του μαζί με άλλους μοναχούς επιτέθηκαν φραστικά στον Ορέστη. Δυστυχώς η επίθεση δεν έμεινε μόνο στα λόγια αλλά προέβηκε και στο χτύπημα της

²¹ Αυτόθι, 7,13-34. PG 67, 761C-764C.

²² Χρ. Παπαδοπούλου, *Ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας*, Αλεξάνδρεια 1933, σ. 279.

²³ Σωκράτους, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 7, 15, PG 67, 768. Πρβλ. Νικηφόρου Καλλίστου, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 14, 16. PG 146, 1105C-1108B.

κεφαλής του Ορέστη από μία πέτρα. Το αποτέλεσμα ήταν η σύλληψη, ο βασανισμός και η θανάτωση του Αμμωνίου. Ο Κύριλλος πήρε το νεκρό σώμα του Αμμωνίου και το έθαψε με τιμές μάρτυρα. Κάτι που εξαργίωσε περισσότερο τον Ορέστη: «του δε Αμμωνίου το σώμα αναλαβών και εν μια των εκκλησιών αποθέμενος, όνομα έτερον αυτώ επιθείς Θαυμάσιον επεκάλεσε, και μάρτυρα χρηματίζειν εκέλευσεν, εγκωμιάζων αυτού επ' εκκλησίας το φρόνημα, ως αγώνα υπέρ ευσεβείας ανελομένου»²⁴.

Δυστυχώς αυτή η διαμάχη μεταξύ Κυρίλλου και Έπαρχου είχε και άλλο θύμα εκτός του Αμμωνίου. Τυφλωμένος από την οργή ο όχλος από μερικούς χριστιανούς με πρωτοστάτη τον αναγνώστη Πέτρο κατά τη μαρτυρία του Σωκράτους του Σχολαστικού²⁵ επιτέθηκε και σκότωσε την Υπατία στις 15 Μαρτίου το 415. Λέγεται ότι ο όχλος είχε επηρεαστεί από ένα φλογερό κήρυγμα του Αγίου Κυρίλλου. Δεν κατηγορείται ποτέ από κανένα σύγχρονό του ως ηθικός αυτουργός για το φόνο. Η κατηγορία αυτή του προσάφθηκε πολύ αργότερα από κάποιος ψευδοιστορικούς.

Σημαντικό μερίδιο ευθύνης στη δολοφονία της φιλοσόφου είχαν και οι «παραβαλανείς», οι οποίοι αποτελούσαν ιδιαίτερη οργάνωση, ασχολούμενοι με έργα φιλανθρωπίας και παρέμειναν κοντά στο εκκλησιαστικό βαλανείο, από όπου πήραν και το όνομά τους.²⁶ Ο ιστορικός Σωκράτης σημειώνει ότι ήταν επιρρεπείς σε κοινωνικές αναταραχές «ο των Αλεξανδρέων δήμος πλέον των άλλων δήμων χαίρει ταις στάσεσι· ει δε πότε και προφάσεως λάβηται εις αφόρητα καταστρέφει κακά· δίχα γαρ αίματος παύεται της ορμής»²⁷. Η γενικότερη στάση τους δικαιολογεί το νόμο που εκδόθηκε περί των κληρικών και των «παραβαλάνων» της Αλεξανδρείας στις 28 Σεπτεμβρίου 416 από τον

²⁴ Αυτόθι, 14, 24-28. PG 67, 773.

²⁵ Σωκράτους, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 7, 15, PG 67, 761A.

²⁶ Χρ. Κρικώνη, «Κύριλλος Αλεξανδρείας και ή Χριστολογική διδασκαλία του», *Πρακτικά ΙΘ Θεολογικού Συνεδρίου μέ θέμα «Ο ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 244.

²⁷ Σωκράτους, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 7, 15. PG 76, 761A.

αυτοκράτορα Θεοδόσιο Β΄. Οι «παραβαλάνοι»²⁸, ήταν ένα ειδικό σώμα 500 ανδρών, το οποίο ήταν κάτω από τις εντολές του εκάστου αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας. Υπήχθησαν όμως δια του αυτού νόμου υπό την δικαιοδοσία του έπαρχου Αλεξανδρείας. Ως δικαιολογία της μεταβολής αυτής υπήρξε ότι το σώμα αυτό ενέσπειρε τον τρόμο και την φρίκη στην Αλεξάνδρεια δια των αταξιών αυτού, εν αγνοία του Πατριάρχη. Ο λαός της Αλεξάνδρειας ζήτησε από τον αυτοκράτορα στέλνοντας του πρεσβεία να λάβει τα μέτρα του κατά των παραβαλάνων. Αντίθετα πουθενά δεν αναφέρεται ότι κατηγορήσαν τον Πατριάρχη τους για τις ταραχές που γίνονταν αλλά ούτε και για το φόνο της Υπατίας, ο οποίος απουσίαζε από την Αλεξάνδρεια την περίοδο του φόνου.

Ο Κύριλλος ήταν άξιος διάδοχος του πατριαρχικού θρόνου του Μεγάλου Αθανασίου. Προσπάθησε με κάθε τρόπο να φέρει την ειρήνη ανάμεσα στο λαό της Αλεξάνδρειας. Αυτό όμως δεν τον έκανε δουλοπρεπή απέναντι στην πολιτική εξουσία, αντίθετα «δε δίστασε να υψώσει τη φωνή του όταν έβλεπε ότι απειλούνταν τα συμφέροντα της Εκκλησίας αλλά και των χριστιανών της Αλεξάνδρειας. Το έργο και η φήμη του γρήγορα απλώθηκαν σε ολόκληρη την αυτοκρατορία. Η αγάπη του για την Εκκλησία ήταν η ασπίδα του εναντίον οποιασδήποτε απειλής απ' όπου αυτή και αν προερχόταν. Στα μετέπειτα χρόνια δε δίστασε να εναντιωθεί με σθένος στη δογματική κακοδοξία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου²⁹. Έφτασε στο σημείο να δει ο ίδιος τον αυτοκράτορα Θεοδόσιο, παρόλα τα εμπόδια που είχε να αντιμετωπίσει³⁰ και να του εκθέσει τις πλάνες του Νεστορίου, που αποτελούσαν αγκάθι για τη χριστολογία της Εκκλησίας. Φυσικά δεν αρκέστηκε μόνο στο να συνατήσει το

²⁸ Βλ. Δεσπ. Μιχάλαγα, «Οι παραβαλανείς ως φορείς κοινωνικής αντίληψης τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων», *ΕΕΘΣΠΑ* 34 (1999) 523-554.

²⁹ Βλ. Σ. Παπαδοπούλου, *Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας*, Αθήνα 2004, σσ. 32-38, 144-142, 154-157, 166-172, 184-190, 339-351. The international cyclopaedia – a compendium of human knowledge revised with large additios, vol. X, New York 1899, p. 409- 410.

³⁰ Ἐπειδὴ τὸν ἐμπόδιζαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Νεστορίου νὰ συναντήσῃ τὸν αὐτοκράτορα, ἐκεῖνος ντύθηκε ζητιάνος καὶ παρουσιάστηκε μπροστὰ στὸν αὐτοκράτορα τῆ στιγμῆ πού δέν τό περίμενε κανεῖς.

Θεόδόσιο. Με επιστολές του είχε πληροφορήσει τις βασίλισσες³¹, οι οποίες ήταν δυναμικότερου χαρακτήρα από τον αυτοκράτορα. Τέλος οργάνωσε το 431 την Γ Οικουμενική Σύνοδο στην Έφεσο και πέτυχε την καταδίκη του Νεστοριανισμού. Η δικαίωσή του έρχεται με την Δ Οικουμενική Σύνοδο στη Χαλκηδόνα το 451, επτά χρόνια από την κοίμησή του.

Ποιμένες σαν τον Κύριλλο έδειξαν ότι οι άρχοντες της Εκκλησίας δεν πρέπει να έχουν ως αποκλειστική ενασχόλησή τους τα της Εκκλησίας, αλλά και να στέκονται άγρυπνοι θεματοφύλακες των εθνικών και των θρησκευτικών συμφερόντων της χώρας υψώνοντας τη φωνή τους ακόμη και στον ίδιο τον αυτοκράτορα, τον εκάστοτε άρχοντα κάθε εποχής, προκειμένου να τον προφυλάξουν από εκούσια ή ακούσια σφάλματά του. Φυσικά δεν πρέπει να φτάνουν στο άλλο άκρο να ανακατεύονται σε όλα τα πολιτικά πράγματα και να θέλουν να επιβάλουν την άποψη τους στον εκάστοτε κυβερνήτη (παποκαισαρισμός), γιατί τότε τυφλώνονται από την εξουσία μεθάνε και γίνονται υπηρέτες του Μαμωνά και όχι λειτουργοί του Θεού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρτέμη, Ε., «Το μυστήριο της ενανθρωπήσεως στους δύο διαλόγους, «Περί της Ενανθρωπήσεως του Μονογενούς» και «Ότι εις ο Χριστός» του Αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας», Εκκλησιαστικός Φάρος ΟΕ, (Αθήνα 2004) 145-277.

³¹ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Λόγος προσφωνητικός ταῖς εὐσεβεστάταις βασίλισσαις, περί ὀρθῆς πίστεως*, PG 76, 1201- 1420.

- Χρήστου, Π.Κ., *Ελληνική Πατρολογία Δ*, Θεσσαλονίκη 1989.
- Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Βυζαντινή Ίστορία Α*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996⁴.
- Cross F. L., *The Study of St. Athanasius*, Oxford 1945.
- Φειδά, Βλ., *Εκκλησιαστική Ιστορία Α*, Αθήναι 1992.
- Gauche, W., *Didymus the Blind; an Educator of the 4th century*, Washington 1934.
- Κρικώνη, Χρ., «Κύριλλος Αλεξανδρείας και η Χριστολογική διδασκαλία του», *Πρακτικά ΙΘ Θεολογικού Συνεδρίου με θέμα «Ο ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»*, Θεσσαλονίκη 1999.
- Μουτσούλα, Ηλ., «Αλεξανδρινοί Συγγραφείς Δ αι. Α' Σεραπίων Θμούεως. Β' Δίδυμος ο Αλεξανδρεύς», *ανάτυπο*, Αθήνα 1971, σσ. 17-51.
- Παπαδοπούλου, Σ., «Ο Άγιος Αθανάσιος Αλεξανδρείας, σταθμός μέγας εν τη θεολογία της Εκκλησίας», *ανάτυπο εκ της Θεολογίας* (1974), σσ. 102-128.
- Του ιδίου, *Πατρολογία Α, Β*, Αθήνα 1991², 1990.
- Του ιδίου, *Ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας*, Αθήνα 2004.
- Παπαδοπούλου, Χρ., *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας*, Αλεξάνδρεια 1933.
- Του ιδίου, *Ιστορία της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας*, Αλεξάνδρεια 1933.
- Σκουτέρη, Κ., *Ιστορία Δογμάτων 1, 2*, Αθήνα 1998, 2004.
- The international cyclopaedia – a compendium of human Knowledge, revised with large additions, vol. IV, X, New York 1899.
- Θεοδώρου, Α., *Η Χριστολογική Ορολογία και Διδασκαλία του Κυρίλλου Αλεξανδρείας και Θεοδωρήτου Κύρου*, Αθήνα 1955.